

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakeskuksen välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Siirtyminen etuudelta toiselle ja palvelusta toiseen voi aiheuttaa viiveitä etuuksien maksatuksessa ja haasteita asiakkaille. Tämä heijastuu harkinnanvaraisen toimeentulotuen tarpeina.

Haasteet toimeentulossa ja sen jatkuvuuden turvaamisessa syövät asiakkaiden motivaatiota osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin. Sama näkyy myös siirtymissä kuntoutusrahalta palkkatyöhön silloin, kun asiakas on epävarma omasta työssä selviytymisestään. Sosiaaliturvaa tulee kehittää suuntaan, jossa se mahdollistaa siirtymisen erilaisten työnteon muotojen välillä ja tukee osittaista työllistymistä joustavasti.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Henkilöiden tarpeiden tunnistaminen ja yhteistyön tekeminen edellyttää tietojen jakamista eri toimintayksiköiden välillä. Työ- ja toimintakyvyn selvityksessä asiakkaalle tulisi tehdä monialainen työ- ja toimintakyvyn arviointi ja yhteinen suunnitelma, joka on eri toimijoiden ja asiakkaan saatavissa.

Kirjausten ajantasaisuuteen eri palveluissa ja siihen, että kirjaukset (asiakkaalle tehdyt tutkimukset ja todetut asiat asiakkaan tilanteesta) on tehty, on tarpeen kiinnittää huomiota. Ilman ajantasaisia kirjauksia ja tiedon jakamista lain sallimissa puitteissa, ei kokonaiskuvaa asiakkaan tilanteesta muodostu. Myös asiakkaan työttömyyden pitkittymisen/työkyvyttömyyden juurisyy voi jäädä tällöin tunnistamatta tai sen tunnistamisessa voi olla vuosien viive.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Työkyvyttömyyden vs. olemassa olevan työkyvyn käsitettä on tarpeen selkiyttää. Se on myös tehtäväkohtainen. Tämä tulee näkyviin mm. tilanteissa, joissa henkilön sairauspäivärahopäivät ovat tulleet täyteen, mutta hän ei saa eläkettä. Hän joutuu hakeutumaan työttömäksi työnhakijaksi, vaikkei kykene tekemään työtä tai osallistumaan työllistymistä edistäviin palveluihin. Asiakas liikkuu erilaisten arviointien ja hakemuskierrosten välillä.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Lainsäädännön tulisi mahdollistaa palvelujen ja työn yhteensovittaminen ja sen, että lyhyetkin työsuhteet olisivat kannattavia. Esimerkiksi opinnollistamisen mahdollisuuksia kuntouttavan työtoiminnan aikana tulee vahvistaa ilman etuus- ja palveluiden yhteensovittamisen haasteita.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Työttömille, joilla on työ- ja toimintakyvyn haasteita ja jotka ovat asiakkaina työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa, tehdään monialainen palvelutarpeen arviointi. Työ- ja toimintakyvyn selvittämiseen tulisi kytkeä aina myös toiminnallinen, esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan tai työkokeilun yhteydessä toteutettava arviointijakso.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Työmarkkinatuella olevat työkyvyttömät ovat väärän etuuden piirissä. Kuntien vastuu työmarkkinatuesta kasvaa TE2024 uudistuksen myötä, eikä niillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa työhön kykenemättömien tilanteeseen työllistymistä edistävien palvelujen avulla.

Työhön kuntoutettavien (esim. työkyvyn selvittäminen, kuntouttava työtoiminta) osalta työmarkkinatuen uuden rahoitusmallin kannustavuus puuttuu, mikäli henkilöt ovat

työmarkkinatuella myös TE2024 uudistuksen jälkeen. Työmarkkinatuki ei ole tuolloin työhön kuntoutumisen vaiheessa oikea-aikainen etuus.

Asiakasryhmä, jotka eivät kykene sitoutumaan työllistymistä edistäviin palveluihin, vaan tarvitsevat ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita (esim. mielenterveys- ja päihdepalveluja), eivät ole työmarkkinatuella ollessaan oikean etuuden piirissä.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

TYP:in asiakkaat eivät pysty hyödyntämään jatkuvaa oppimista riittäväällä tavalla. Monilta puuttuu perusasteen jälkeinen koulutus kokonaan tai heillä on toisen asteen koulutus, joka ei ole työllistä ja/tai jonka mukaiseen työhön he eivät enää kykene. Tällä ryhmällä on usein aiempia negatiivisia oppimiskokemuksia, jotka nostavat kynnyistä osallistua koulutukseen. He eivät tule valituiksi esimerkiksi työvoimakoulutuksiin työkyvyn haasteiden vuoksi sekä sen vuoksi, etteivät osaa markkinoida itseään valintatilanteissa. Erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden opiskelumahdollisuuksia tulisi lisätä esimerkiksi opinnollistamisen kehittämisen kautta. Opintojen ajalta maksettavan etuuden tulee olla kannustava.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämisessä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämisessä?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähentäminen edellyttää monialaista yhteistyötä, jossa ovat mukana paitsi Kela ja hyvinvointialue myös kuntien työllisyyspalvelut. Tulottomuuden perusteella maksettavan toimeentulotuen asiakkaille tulisi tehdä monialainen palvelutarpeen arviointi. Heidän sitouttamistaan kuntoutukseen ja työllistymistä edistäviin palveluihin tulee tehostaa. Palveluita tulee kyetä räätälöimään nykyistä paremmin asiakkaan yksilölliset palvelutarpeet ja elämänvaiheet huomioiden.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Yhteisasiakkuuksiin tarvitaan monialaiset tiimit integroiduissa sote-keskuksissa. Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä on hyväksytty 1.3.2023. Työ- ja toimintakyvyn arviointi tulee tehdä monialaisesti asiakkaan elämäntilanne huomioiden. Hyvinvointialue on yksi TYP-toimija ja on omalta osaltaan mukana asiakkaan monialaisessa palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelujen yhteen kokoamisessa palvelutarpeiden mukaisesti. Työkykytiimin toimintamallin laajentaminen ja käyttöönotto valtakunnallisesti lisää asiakkaiden tasavertaisuutta asuinpaikasta riippumatta.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

A)Työkyvyn arviointi ja kuntoutuspalvelut tulisi liittää nykyistä tiiviimmin osaksi monialaista palvelua.

B) Edellyttää tiedon integraatiota ja myös rakenteellista sosiaalityötä.

C) Asiakkaalle nimetään aina vastuu-/omatyöntekijä, erityistä tukea tarvitsevien osalta se on sosiaalityöntekijä.

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)**11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?**

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Järjestelmää yhtenäistämällä saadaan joustavuutta ja parempaa elämänvaiheittaisuuden huomioimista. Järjestelmän yhtenäistämisen etuna on myös se, että ihmiset ovat paremmin oikeiden etuuksien piirissä. Haasteena on ajantasainen tiedonkulku eri toimijoiden välillä.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

6. Yksinkertaistetaan ja joustavoitetaan työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviä toimeentuloa turvaavia etuuksia mahdollisuuksien mukaan. Varmistetaan, että lainsäädäntö tukee työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä.

20. Selvitetään, miten voitaisiin asettaa etuus- ja palvelujärjestelmien eri toimijoille yhteisiä tavoitteita työ- ja toimintakyvyn sekä työllisyyden ja osallisuuden osalta ja miten tavoitteiden saavuttamista voitaisiin seurata yhteisillä kansallisilla indikaattoreilla.

25. Tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon työ- ja toimintakykyä edistävää lainsäädäntökokonaisuutta ja roolia työllisyyden edistämisessä suhteessa työ- ja elinkeinopalveluihin. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota myös sosiaali- ja terveydenhuollon työllisyyttä edistävien palvelujen keskinäiseen työnjakoon sekä yhteen toimivuuteen työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun kanssa. Lisäksi selvitetään kuntouttavan työtoiminnan eri tuottamisen tapojen laatua ja kustannuksia sekä työtoiminnan roolia suhteessa sosiaaliseen kuntoutukseen ja työ- ja elinkeinopalveluihin sekä näihin liittyviin etuuksiin ja rahoitukseen.

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle

15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

Elämäntilanteen, työ- ja toimintakyvyn tai palvelutarpeen kannalta oikean etuuden ja palvelujen piirissä oleminen, etuuksien yhteensovittaminen sekä etuudensaajien osallistumisen lisääminen.

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen on tarpeen, sillä nykyisin sosiaaliturvajärjestelmässä on merkittäviä kannustin- ja informaatioloukkuja.

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue